

सुरैय्या - भाग १

अभिनेत्री आणि त्यात गायिका असलेली सुरैय्या म्हणजे डबल बॅरल बंदुकीचा जणू धमाकाच ! तिचा अतुल्य आवाज आणि स्तिमित करणारे सौंदर्य पाहून तुम्ही अवाकच झाला असता.

सुरैय्या जमाल शेख हिचा जन्म १५ जून १९२९ रोजी झाला. गोड आवाजाची देणगी घेऊनच ती जन्माला आली. ती खुर्शीद, काननबाला आणि सैगल यांची गाणी, स्वयंपाकघर, बाथरूम, बाल्कनी कुठेही गात असे. त्यानंतर ती मैत्रिणींच्या घरी आणि समारंभांतही गाऊ लागली. १९४१ मध्ये निर्माता नानूभाई वकील जेव्हा 'ताजमहाल' चित्रपट बनवित होते तेव्हा तिला त्यांना भेटण्यासाठी नेण्यात आले. त्यांनी ती उपजतच प्रतिभावान असल्याचे एका दृष्टीक्षेपातच जाणले आणि त्यांनी तिला चित्रपटातील एक गाणे दिले. त्यावेळी ती फक्त बारा वर्षांची होती.

हा चित्रपट तयार व्हायला जवळ जवळ दोन वर्षे लागली पण दरम्यान संगीतकार नौशाद यांच्याही ती नजरेत भरली. तिच्या आवाजाची जादू त्यांच्याही लक्षात आली. १९४२ च्या 'नयी दुनिया' या चित्रपटातील 'बूट करू मै पॉलिश' हे गाणे गाण्याची संधी त्यांनी तिला दिली. हयाच वर्षी त्यांनी तिला 'शारदा' चित्रपटातील नायिका मेहताब हिच्या तोंडी असलेले 'पंछी जा, पिछे रहा है बचपन मेरा' हे गाणेही दिले. १९४२ मध्येच परत त्यांनी त्यांच्या 'स्टेशन मास्टर' हया चित्रपटातील गाणेही तिला दिले आणि त्यात तिने एक छोटी पण महत्त्वाची भूमिकाही निभावली. १९४३ मध्ये 'हमारी बात' या चित्रपटात देविकाराणी नायिका होती आणि ती तसेच राज कपूर यांनी बाल कलाकार म्हणून काम केले होते. हयाच वर्षी 'इशारा' चित्रपट प्रदर्शित झाला. त्यामध्ये ४५ वर्षांच्या पृथ्वीराज कपूर सोबत १३ वर्षांच्या सुरैय्याने नायिकेचे काम केले. सेटच्या बाहेर त्यांना ती पापाजी अशी हाक मारत असे. त्यांना सुध्दा या नात्याने अवघडल्यासारखे होत असे. हयाच वर्षीच्या 'संजोग' हया नौशाद यांच्या चित्रपटाने तिच्या गान कारकिर्दीला हातभारच लागला. अभिनय आणि गायनाचे शिखर अजून गाठायचे असले तरी सुरैय्याला सुरुवातीलाच भरपूर यश मिळाले.

लगेचच सुरैय्याला अभिनय तसेच गाण्यासाठी कितीतरी मागणी आली आणि तिची कारकीर्द बहरू लागली. 'अनमोल घडी' मध्ये जरी ती नूरजहाँची सहनायिका असली तरी तिला नायिका म्हणूनही भरपूर काम मिळाले. तलत, मुकेश, मोतीलाल, अजित, राज कपूर, देव आनंद इ. नायकांसोबत ती काम करू लागली. नायिका म्हणून काम करताना त्या चित्रपटांतील गाणीही ती म्हणत असे. सरसकटपणे तिच्या चित्रपटांची नावे पुढीलप्रमाणे आहेत - 'दास्तान' (इथे ती फक्त नयिकाच नव्हती तर चित्रपटातील सर्वच्या सर्व म्हणजे नऊही गाणी आणि काही युगुल गीते तिने गायली आहेत.) त्यानंतर 'माशुका', 'विद्या', 'स्टेशन मास्टर', 'दर्द', 'नाटक', 'दुनिया', 'मालिक', 'वारिस', 'बालम', 'परवाना', 'मोती महल', 'शमा', 'अनमोल घडी', 'अफसर', 'मिर्झा गालिब', 'दिवाना', 'सनम', 'मि. लम्बू', 'रुस्तम सोहराब', 'दिल्लीगी', 'बडी बहेन' आणि 'प्यार की जीत'. एकामागून एक असे अनेक चित्रपट हिट झाले आणि 'बडी बहेन', 'दिल्लीगी', 'प्यार की जीत' हे तसेच आणखी काही चित्रपटांनी उदंड लोकप्रियता मिळवली.

४० च्या दशकाच्या अखेरीस अवघी चित्रपटसृष्टी जणू तिच्या पायाशी उभी होती. गायिका आणि अभिनेत्री असलेल्या नूरजहाँ आणि खुर्शीद निघून गेल्या होत्या. लताचे नव्यानेच आगमन झाले होते पण तिने अभिनय करणे सोडले होते. त्यामुळे सुरैय्याला गायक अभिनेत्री म्हणून कुणीच प्रतिस्पर्धी नसल्याने मुळीच भीती नव्हती. सुरैय्याच्या सौंदर्याची मोहिनी आणि तिला मिळालेल्या जबरदस्त भूमिका तसेच तिचा अवर्णनीय दैवी आवाज आणि संगीतकारंकडून मिळालेली सुरेल गाणी यामुळे तिला हरवणे कुणालाच शक्य नव्हते. पराभव तिला माहीतच नव्हता. ह्या अद्भुत स्त्रीच्या प्रेमात केवळ देव आनंदच पडला होता असे नव्हे तर तेव्हाची अख्खी पिढीच तिच्यासाठी वेडीपिशी झाली होती. तिने सर्वांचाच कलिजा खलास केला होता. साहजिकच त्या वेळी तीच हिंदुस्थानातील सर्वात जास्त मोबदला घेणारी अभिनेत्री होती.

(क्रमशः)

- माणेक प्रेमचंद

('Yesterday's Melodies Today's Memories' या पुस्तकातून)

NOTE: Among the many things India can be proud about is the wonderful music that was made in the Hindi cinema of yesteryear. Songs that touched (and still touch) the hearts of many millions of people who understand Hindustani. No matter where we were, inside or outside the country, and whether we were old or

young, rich or poor, fat or thin, there were songs that kept us enjoying them. Or making life more bearable, at the least. "Yesterday's Melodies Today's Memories" is a biographical salute to all the main singers, composers, and songwriters who put out these melodies, from the start in 1931, till about 1970.

Manek Premchand's second book was "Musical Moments From Hindi Films", which celebrated 75 years of sound (and music) in Hindi Films. The author next wrote another music book called "Romancing The Song", which traces the history and changing face of lyrics in Hindi Cinema, right from 1931 till now.

After that, he wrote a third of the biography of the santoor maestro Pandit Shiv Kumar Sharma, outlining in some details the great musician's role in Hindi cinema, both as an instrumentalist and a composer.

His latest book "Talat Mahmood, The Velvet Voice" was released in May 2015. To buy his books, or otherwise write to the author, his email address is manekpremchand@gmail.com